

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNI URED ZA REVIZIJU
Područni ured Slavonski Brod

IZVJEŠĆE O OBAVLJENOJ PROVJERI PROVEDBE DANIH PREPORUKA
ZA POSEBNU REVIZIJU EKONOMSKA OPRAVDANOST RAZLIKA U CIJENI VODNIH
USLUGA (JAVNA VODOOPSKRBA I ODVODNJA) NA PODRUČJU
BRODSKO-POSAVSKE ŽUPANIJE

Slavonski Brod, rujan 2019.

S A D R Ž A J

stranica

SAŽETAK	2
I. PROVEDBA DANIH PREPORUKA	4
II. UČINCI PROVEDENIH PREPORUKA	9

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNI URED ZA REVIZIJU
Područni ured Slavonski brod

KLASA: 041-01/13-07/5
URBROJ: 613-14-19-24

Slavonski Brod, 18. rujna 2019.

IZVJEŠĆE

O OBAVLJENOJ PROVJERI PROVEDBE DANIH PREPORUKA ZA POSEBNU REVIZIJU EKONOMSKA OPRAVDANOST RAZLIKA U CIJENI VODNIH USLUGA (JAVNA VODOOPSKRBA I ODVODNJA) NA PODRUČJU BRODSKO-POSAVSKE ŽUPANIJE

Na temelju odredbi članka 23. stavka 2. Zakona o Državnom uredu za reviziju (Narodne novine 25/19), obavljena je provjera provedbe danih preporuka za posebnu reviziju ekonomска opravdanost razlika u cijeni vodnih usluga (javna vodoopskrba i odvodnja) na području Brodsko-posavske županije.

Provjera je obavljena na način i prema postupcima utvrđenim okvirom revizijskih standarda Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI) (Narodne novine 31/19) i Kodeksom profesionalne etike državnih revizora.

Postupci provjere provedeni su od 5. lipnja do 18. rujna 2019.

SAŽETAK

Na temelju odredbi članaka 12. i 14. Zakona o Državnom uredzu za reviziju obavljena je posebna revizija ekonomske opravdanosti razlika u cijeni vodnih usluga (javna vodoopskrba i odvodnja) na području Brodsko-posavske županije (dalje u tekstu: Županija) za 2012. Postupci revizije provedeni su od 17. lipnja do 28. listopada 2013. Revizijom su bila obuhvaćena tri trgovačka društva koja su pružala vodne usluge (javna vodoopskrba i odvodnja) na području Županije, i to: Vodovod d.o.o., Slavonski Brod, Slavča d.o.o., Nova Gradiška i Regionalni vodovod Davor-Nova Gradiška d.o.o., Davor.

Ciljevi revizije bili su:

- utvrditi pravilnost načina utvrđivanja cijena vodnih usluga (opskrba pitkom vodom i odvodnja)
- provjeriti usklađenost načina utvrđivanja cijena sa zakonom i drugim propisima
- analizirati elemente za izračun cijene vodnih usluga
- ispitati kretanje i utvrditi razloge promjene cijena
- provjeriti i ocijeniti ekonomsku opravdanost razlike u cijeni komunalnih javnih usluga prema pojedinim isporučiteljima.

Državni ured za reviziju je ocijenio da razlike u cijeni javne vodoopskrbe i javne odvodnje nisu dovoljno ekonomski opravdane. Revizijom su utvrđene nepravilnost i propusti koji se odnose na način utvrđivanja cijene vodnih usluga (fiksni i varijabilni dio), odnos cijena vodnih usluga za stambeni i poslovni prostor, prihode, gubitke vode, rashode te kvalitetu vode i usluge javne odvodnje. Dane su preporuke za otklanjanje nepravilnosti i propusta. Državni ured za reviziju je ocijenio da bi provedba preporuka pridonijela većoj usklađenosti načina utvrđivanja cijena sa zakonima i drugim propisima, te povećanju ekonomske opravdanosti cijena javne vodoopskrbe i javne odvodnje, odnosno smanjenju razlika u cijeni javne vodoopskrbe i javne odvodnje na području Županije. Cilj danih preporuka je i otklanjanje slabosti i nepravilnosti u formiranju cijena vodnih usluga (vodoopskrbe i odvodnje) na način da cijena vodnih usluga omogući povrat troškova uloženih u obavljanje djelatnosti vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, uz uvjet da se cijenom vodnih usluga ne pokrivaju troškovi neekonomičnog poslovanja isporučitelja vodnih usluga.

U kolovozu 2017., kod dva društva obuhvaćenih revizijom došlo je do statusnih promjena. Društva Regionalni vodovod Davor – Nova Gradiška d.o.o. i Slavča d.o.o. su, na temelju ugovora o pripajanju, pripojena društvu Vodovod zapadne Slavonije d.o.o., Nova Gradiška. Do konca 2018., pripojena društva su na područjima na kojima pružaju usluge javne vodoopskrbe primjenjivala različite cijene, odnosno zadrzale su cijene koje su bile na snazi prije pripajanja društvu Vodovod zapadne Slavonije d.o.o. U prosincu 2018., društvo Vodovod zapadne Slavonije d.o.o. je, uz suglasnost većine jedinica lokalne samouprave područja koje pokriva, donijelo odluku o cijeni vodnih usluga kojom je utvrđena jedinstvena cijena usluge javne vodoopskrbe i odvodnje za cijelo vodoopskrbno područje i područje aglomeracije na kojem obavlja djelatnost. Stupanjem na snagu navedene odluke, od 7. siječnja 2019. prestale su važiti prethodne odluke o cijeni vodnih usluga pojedinih društava.

Ciljevi provjere provedbe danih preporuka su ocijeniti jesu li provedene dane preporuke te je li postignut zadovoljavajući napredak.

Za potrebe prikupljanja revizijskih dokaza društvima su upućeni upiti i zatraženo je da sami ocijene napredak u provedbi svake pojedine preporuke.

Obavljeni su razgovori s odgovornim osobama, a provjera provedbe danih preporuka potvrđena je uvidom u dokumentaciju. Svrha provjere je utvrditi koje su aktivnosti poduzete kako bi preporuke bile provedene.

Prvom provjerom provedbe danih preporuka, koja je obavljena od 13. travnja do 15. lipnja 2015., Državni ured za reviziju je ocijenio da nije postignut zadovoljavajući napredak, jer je od 24 dane preporuke, četiri provedeno u cijelosti, sedam je djelomično provedeno, jedanaest nije provedeno, a provjera provedbe za dvije preporuke nije primjenjiva.

Druga provjera provedbe danih preporuka obavljena je od 5. lipnja do 29. kolovoza 2019. Društvima Regionalni vodovod Davor-Nova Gradiška d.o.o., Davor i Slavča d.o.o., Nova Gradiška, dane su preporuke za objedinjavanje vodoopskrbnih sustava na području grada Nova Gradiška i općina s novogradiškog područja te poduzimanje mjera za sprječavanje zastare potraživanja (četiri preporuke), a nakon pripajanja društvu Vodovod zapadne Slavonije d.o.o., Nova Gradiška na spomenuto Društvo se odnose dvije navedene preporuke.

Državni ured za reviziju je ocijenio da je postignut zadovoljavajući napredak, jer je od 16 danih preporuka, deset provedeno, a šest preporuka nije provedeno.

I. PROVEDBA DANIH PREPORUKA

U nastavku se daju podaci o provedbi danih preporuka prema društvima obuhvaćenim revizijom.

Tablica broj 1

Provedba danih preporuka

Naziv društva	Ukupni broj danih preporuka	Provedba preporuka	
		Provredene	Neprovredene
Vodovod d.o.o., Slavonski Brod	9	5	4
Vodovod zapadne Slavonije d.o.o., Nova Gradiška	7	5	2
Ukupno	16	10	6
% provedbe	100,0	62,5	37,5

Vodovod d.o.o., Slavonski Brod

1. Cijene vodnih usluga

- 1.1. Preporučeno je utvrditi cijene vodnih usluga prema vodoopskrbnim područjima koja društvo pokriva.

Preporuka je provedena. Društvo je u svibnju 2015. donijelo Odluku o cjeni vodnih usluga kojom je u dijelu tarife vodnih usluga utvrđena jedinstvena cijena vodnih usluga javne vodoopskrbe i javne odvodnje koje Društvo pruža na vodoopskrbnom području koje čini grad Slavonski Brod i 16 općina. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

- 1.2. Preporučeno je dostaviti Vijeću za vodne usluge usklađenu odluku o cjeni vodnih usluga s pripadajućim obrascima u skladu s odredbama Zakona o vodama.

Preporuka je provedena. Od srpnja 2015. u primjeni je Odluka o cjeni vodnih usluga iz svibnja 2015. Odluka je dostavljena Vijeću za vodne usluge nadležnom za nadzor zakonitosti Odluke, na koju Vijeće nije imalo primjedbi. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

- 1.3. Preporučeno je uskladiti odluku o cjeni vodnih usluga s odredbama Zakona o vodama u dijelu koji se odnosi na utvrđivanje cijene za socijalno ugrožene građane.

Preporuka nije provedena. Prema odluci o cjeni vodnih usluga iz svibnja 2015., socijalno ugroženim građanima Društvo obračunava i naplaćuje puni iznos fiksnog dijela osnovne cijene vodne usluge javne vodoopskrbe u iznosu 9,15 kn, usluge javne odvodnje u iznosu 1,38 kn te pročišćavanja otpadnih voda u iznosu 3,20 kn mjesечно i 60,0 % varijabilnog dijela osnovne cijene vodne usluge javne vodoopskrbe u iznosu 2,71 kn/m³, usluge skupljanja otpadnih voda u iznosu 0,63 kn/m³ te usluge pročišćavanja otpadnih voda u iznosu 0,72 kn/m³. Potrebno je pratiti provedbu preporuke.

- 1.4. Preporučeno je donijeti odluku kojom se utvrđuje tko i iz kojih izvora pokriva razliku troškova cijene za socijalno ugrožene građane do pune cijene vodnih usluga.

Preporuka nije provedena. Odluka kojom se uređuje način podmirenja razlike troškova do pune cijene vodnih usluga za socijalno ugrožene građane nije donesena. Pravo na umanjenu cijenu vodnih usluga koriste socijalno ugroženi građani na području grada Slavonskog Broda (295 domaćinstava), dok za područje drugih jedinica lokalne samouprave nisu utvrđeni podaci o korisnicima koji imaju pravo na umanjenu cijenu. Razliku troškova do pune cijene vodnih usluga ne nadoknađuje grad Slavonski Brod, nego je snosi društvo. Potrebno je pratiti provedbu preporuke.

- 1.5. Preporučeno je preispitati odnos cijena za poslovni (gospodarstvo) i stambeni prostor.

Preporuka nije provedena. Odlukom o cijeni vodnih usluga iz svibnja 2015. koja je u primjeni od srpnja 2015. utvrđen je fiksni dio cijene usluga vodoopskrbe za korisnike u poslovnim prostorima u iznosu 17,75 kn mjesечно po korisniku, što je za 8,6 kn mjesечно ili 94,0 % više od fiksног dijela cijene vodnih usluga za korisnike stambenih prostora. Fiksni dio cijene usluga odvodnje za korisnike poslovnih prostora utvrđen je u iznosu 2,65 kn mjesечно po korisniku, što je za 1,27 kn mjesечно ili 92,0 % više od fiksног dijela cijene usluga odvodnje za korisnike stambenih prostora. Varijabilni dio cijene usluga vodoopskrbe i odvodnje nije se mijenjao. Varijabilni dio cijene usluga vodoopskrbe za korisnike u poslovnim prostorima utvrđen je u iznosu 7,20 kn/m³, što je za 2,68 kn/m³ ili 59,3 % više od varijabilnog dijela za korisnike u stambenim prostorima. Varijabilni dio cijene usluga odvodnje za korisnike u poslovnim prostorima utvrđen je u iznosu 1,65 kn/m³, što je za 0,60 kn/m³ ili 57,1 % više od varijabilnog dijela za korisnike u stambenim prostorima. Uvedena je cijena usluge pročišćavanja otpadnih voda i to varijabilni dio cijene za stambene prostore u iznosu 1,20 kn/m³, a za poslovne prostore u iznosu 2,25 kn/m³ ili više za 87,5 % te fiksni dio cijene za stambene prostore u iznosu 3,20 kn mjesечно po korisniku, a za poslovne prostore u iznosu 6,20 kn mjesечно po korisniku ili više za 93,75 %. Potrebno je pratiti provedbu preporuke.

2. Prihodi od djelatnosti javne vodoopskrbe i odvodnje

- 2.1. Preporučeno je poduzimati mjere za sprječavanje zastare potraživanja u skladu s odredbama Zakona o obveznim odnosima te mjere za potpunu i pravodobnu naplatu prihoda.

Preporuka je provedena. Koncem 2018. potraživanja od kupaca iznose 8.713.571,00 kn, što je za 2.386.869,00 kn ili 21,5 % manje u odnosu na 2014. kada su iznosila 11.100.440,00 kn. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

3. Gubici vode

- 3.1. Preporučeno je stalno pratiti i istraživati razloge nastanka gubitaka vode, te poduzimati potrebne aktivnosti za njihovo smanjenje.

Preporuka nije provedena. Društvo obrazlaže da je izrađena studija za vodoopskrbno područje s konceptijskim rješenjem te matematičkim i hidrauličkim modelom u svrhu optimizacije sustava i smanjenje gubitaka u vodovodnoj mreži. Unatoč poduzetim mjerama gubici vode su i dalje neprihvatljivo visoki.

U 2018. je zahvaćeno 8 697 487 m³, isporučeno je 3 872 082 m³ vode, a na gubitke se odnosi 4 4825 405 m³ ili 55,5 % zahvaćene vode. U 2014. gubitak vode je bio 47,3 %. Potrebno je i dalje pratiti gubitke vode.

4. Rashodi od djelatnosti javne vodoopskrbe i odvodnje

- 4.1. Preporučeno je poduzeti radnje kako bi se utvrdila prava i obveze vezano za zahvaćanje vode na vodocrpilištu u Sikirevcima za potrebe javne vodoopskrbe.

Preporuka je provedena. Ministarstvo zaštite okoliša i energetike je 5. travnja 2018. donijelo Rješenje vezano za spajanje vodoopskrbnog sustava Slavonski Brod s vodocrpilištem u Sikirevcima. Rješenjem je naređeno Društvu izgraditi prespoj magistralnog cjevovoda Sikirevci-Slavonski Brod, a Hrvatskim vodama osposobiti tri nova zdenca na crpilištu Sikirevci. Utvrđeni su rokovi izvršenja te se Hrvatske vode obvezuju osigurati financijska sredstva za provedbu naredbi iz Rješenja. Sporazumom zaključenim u lipnji 2018. između Društva, Hrvatskih voda i društva Vinkovački vodovod i kanalizacija d.o.o., Vinkovci te sporazumom zaključenim u ožujku 2019. između Društva i društva Vinkovački vodovod i kanalizacija d.o.o., Vinkovci utvrđena su prava i obveze vezano za zahvaćanje vode na vodocrpilištu u Sikirevcima za potrebe javne vodoopskrbe. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

- 4.2. Preporučeno je poduzeti mjere za smanjenje gubitaka u djelatnosti javne vodoopskrbe uz optimalnu ekonomsku učinkovitost i uz uvažavanje socijalne prihvatljivosti cijene vodnih usluga.

Preporuka je provedena. Društvo je poduzelo mjere za smanjenje gubitaka u djelatnosti javne vodoopskrbe i odvodnje te vodi računa o vrsti i vrijednosti ostvarenih troškova koje pokriva cijena vodnih usluga kako bi se ostvarilo ekonomično poslovanje odnosno puni povrat troškova uz uvažavanje socijalne prihvatljivosti cijene vodnih usluga. Od 2015. ostvaruje rashode u djelatnosti vodoopskrbe i odvodnje uravnotežene s prihodima uz pozitivan poslovni rezultat. Za 2015. Društvo je ostvarilo dobit u iznosu 144.282,00 kn. Za 2016. je ostvarena dobit u iznosu 354.374,00 kn, za 2017. dobit u iznosu 428.894,00 kn te za 2018. dobit u iznosu 403.215,00 kn. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

Vodovod zapadne Slavonije d.o.o., Nova Gradiška

1. Cijene vodnih usluga

- 1.1. Preporučeno je uskladiti odluku o cijeni vodnih usluga s odredbama Zakona o vodama u dijelu koji se odnosi na utvrđivanje cijene javne vodoopskrbe za socijalno ugrožene građane.

Preporuka je provedena. Odlukom o cijeni vodnih usluga iz prosinca 2018., cijena javne vodoopskrbe (varijabilni dio) koju plaćaju socijalno ugroženi građani za količinu isporučene vode nužne za osnovne potrebe kućanstva utvrđena je u iznosu 2,34 kn/m³, odnosno u propisanoj visini (39,5 % od osnovne cijene javne vodoopskrbe za domaćinstva koja iznosi 5,92 kn/m³).

Fiksni dio cijene javne vodoopskrbe za kategoriju socijalno ugroženih građana iznosi 9,60 kn mjesечно (48 % od osnovne cijene javne vodoopskrbe za domaćinstva koja iznosi 20,00 kn mjesечно). Količina vode nužne za osnovne potrebe kućanstva iznosi 70 litara/dnevno po članu kućanstva. Pod socijalno ugroženim građanima smatraju se osobe koje svojim aktom utvrdi jedinica lokalne samouprave. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

- 1.2. Preporučeno je odlukom utvrditi tko i iz kojih izvora pokriva razliku do pune cijene vodnih usluga i cijene koju plaćaju socijalno ugroženi.

Preporuka nije provedena. U postupku je usuglašavanje s jedinicama lokalne samouprave. Potrebno je pratiti provedbu preporuke.

- 1.3. Preporučeno je preispitati odnos cijene usluge javne vodoopskrbe za korisnike poslovnog (gospodarstvo) i stambenog prostora.

Preporuka je provedena. Društvo je mijenjalo odnos cijene vodnih usluga za gospodarstvo i domaćinstva. U primjeni je Odluka o cijeni vodnih usluga iz prosinca 2018., prema kojoj fiksni dio osnovne cijene vodoopskrbe za gospodarstvo iznosi 24,00 kn mjesечно, a za domaćinstva iznosi 20,00 kn mjesечно, odnosno fiksni dio osnovne cijene javne vodoopskrbe za gospodarstvo je za 4,00 kn mjesечно ili 20,0 % veći u odnosu na korisnike stambenog prostora. Varijabilni dio osnovne cijene javne vodoopskrbe za gospodarstvo iznosi 7,80 kn/m³, a za domaćinstva 5,92 kn/m³ odnosno varijabilni dio osnovne cijene javne vodoopskrbe za gospodarstvo je za 1,88 kn/m² ili 31,8 % veći u odnosu na korisnike stambenog prostora. Odlukom o cijeni vodnih usluga iz svibnja 2011. fiksni dio osnovne cijene vodoopskrbe za gospodarstvo iznosio je 40,00 kn mjesечно, a za domaćinstva je iznosio 23,00 kn mjesечно, odnosno fiksni dio osnovne cijene javne vodoopskrbe za gospodarstvo je bio 74,0 % veći u odnosu na korisnike stambenog prostora. Varijabilni dio osnovne cijene javne vodoopskrbe za gospodarstvo iznosio je 7,80 kn/m³, a za domaćinstva 3,90 kn/m³ odnosno varijabilni dio osnovne cijene javne vodoopskrbe za gospodarstvo je bio 100,0% veći u odnosu na korisnike stambenog prostora. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

2. Prihodi od djelatnosti javne vodoopskrbe i odvodnje

- 2.1. Preporučeno je poduzeti aktivnosti za objedinjavanje vodoopskrbnih sustava na području grada Nova Gradiška i općina s novogradiškog područja kako je predviđeno Strategijom upravljanja vodama Republike Hrvatske.

Preporuka je provedena. Društva Regionalni vodovod Davor – Nova Gradiška d.o.o. i Slavča d.o.o. su u kolovozu 2018., na temelju ugovora o pripajanju, pripojena društvu Vodovod zapadne Slavonije d.o.o., Nova Gradiška, prenoseći time na društvo preuzimatelja cjelokupnu svoju imovinu zajedno sa svim pravima i obvezama. Temeljni kapital društva iznosi 129.556.700,00 kn. Članovi društva su grad Nova Gradiška i deset općina. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

- 2.2. Preporučeno je poduzimati mjere za sprječavanje zastare potraživanja u skladu s odredbama Zakona o obveznim odnosima te mjere za potpunu i pravodobnu naplatu prihoda.

Preporuka nije provedena. Društvo je osnovano u veljači 2015. i do kolovoza 2017. (kada su pripojena društva Slavča d.o.o. i Regionalni vodovod Davor–Nova Gradiška d.o.o.) nije bilo poslovno aktivno te koncem 2015. i 2016. nema iskazanih potraživanja. Potraživanja od kupaca koncem 2018. iznose 7.078.190,00 kn, što je za 1.062.572,00 kn ili 13,0 % manje u odnosu na 2017. kada su iznosila 8.140.762,00 kn. Udjel potraživanja u odnosu na ukupne prihode koji su za 2018. ostvareni u iznosu 17.653.133,00 kn je 40,1%. Unatoč poduzetim mjerama naplate potraživanja su i dalje vrijednosno značajna. Potrebno je pratiti provedbu preporuke.

3. Gubici vode

- 3.1. Preporučeno je pratiti i istraživati razloge nastanka gubitaka vode te poduzimati potrebne aktivnosti za smanjenje gubitaka vode.

Preporuka je provedena. U 2018. je zahvaćeno 1.404.600 m³, isporučeno je 1.236.048 m³ vode, a na gubitke se odnosi 168.552 m³ ili 12,0 % zahvaćene vode. U 2014. gubitak vode je bio 27,2 %. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

4. Kvaliteta vode i usluge javne odvodnje

- 4.1. Preporučeno je češće ispitivati kvalitetu vode te poduzimati druge tehničko tehničko-zahvate kako bi samo pitka voda bila dostupna stanovništvu.

Preporuka je provedena. Tijekom 2018. je ovlašteni laboratorij neovisan o isporučitelju vodne usluge ukupno ispitao 200 uzoraka vode iz sustava javne vodoopskrbe, a Zavod za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije provodi nadzor zdravstvene ispravnosti vode (fizikalno-kemijska analiza) jednom mjesечно. Svi uzorci su zadovoljavali kriterije pitke vode. Nije potrebno pratiti provedbu preporuke.

II. UČINCI PROVEDENIH PREPORUKA

Državni ured za reviziju ocjenjuje da je postignut zadovoljavajući napredak, jer je od 16 danih preporuka, deset provedeno, a šest preporuka nije provedeno.

Društva su provedbom preporuka postigla sljedeće pozitivne učinke:

- utvrđene su cijene vodnih usluga prema vodoopskrbnim područjima koja društvo pokriva
- Vijeću za vodne usluge dostavljena je usklađena odluka o cijeni vodnih usluga s pripadajućim obrascima u skladu s odredbama Zakona o vodama
- odluka o cijeni vodnih usluga usklađena je s odredbama Zakona o vodama u dijelu koji se odnosi na utvrđivanje cijene javne vodoopskrbe za socijalno ugrožene građane
- preispitan je odnos cijena za poslovni (gospodarstvo) i stambeni prostor
- poduzete su aktivnosti za objedinjavanje vodoopskrbnih sustava na području grada Nova Gradiška i općina s novogradističkog područja kako je predviđeno Strategijom upravljanja vodama Republike Hrvatske
- poduzimane su mjere za sprječavanje zastare potraživanja u skladu s odredbama Zakona o obveznim odnosima te mjere za potpunu i pravodobnu naplatu prihoda
- poduzimane su potrebne aktivnosti za smanjenje gubitaka vode
- poduzete su radnje kako bi se utvrdila prava i obveze vezano za zahvaćanje vode na vodocrpilištu u Sikirevcima za potrebe javne vodoopskrbe
- poduzete su mjere za smanjenje gubitaka u djelatnosti javne vodoopskrbe uz optimalnu ekonomsku učinkovitost i uz uvažavanje socijalne prihvatljivosti cijene vodnih usluga
- kvaliteta vode je češće ispitivana kako bi samo pitka voda bila dostupna stanovništvu.